

Algunes històries del temps de les fàbriques

Joan Ballart Clos
Centre d'Estudis Canetencs

History from the time of the factories

Aquest article vol fer memòria del temps del Canet industrial, que va començar a meitat del segle XIX amb la Revolució Industrial i que va arrelar amb força el segle XX, anys en què els canetencs van passar del treball artesanal a la industrialització del tèxtil.

Per contra i com a contrast, actualment assistim impotents al desmantellament del poc que en queda d'aquelles indústries que van marcar una època de la vida canetenca. Avui parlarem doncs, de l'evolució que van seguir algunes d'aquelles indústries que havien sorgit gairebé del no-res i que van deixar la seva empremta en els canetencs d'aquell temps.

Paraules clau: Indústria tèxtil, telers de punt, telers circulars, teixits, filats, moda, roba interior, fibres tèxtils sintètiques.

This article is a reminder of the times of industrial Canet de Mar, which started in the mid-19th Century with the Industrial Revolution and took a strong hold in the 20th century; in those years, people from Canet moved from crafts to industrial textile work.

Conversely and as a contrast, today we are witnessing the slow dismantling of what little is left of those factories which marked an era in the life of Canet. This article then will focus on the evolution of some of those factories, which having started from almost nothing, left their imprint on the people of Canet at that time.

Key words: textile industry, looms, circular looms, textiles, threads, fashion, underwear, synthetic textile fibres.

La crisi del XIX

Podem dir que la industrialització a Canet va començar en ple segle XIX, de la mà dels artesans de l'activitat tèxtil, esperonats per la situació de misèria en la què s'havia caigut. Efectivament, aquells van ser uns mals temps, com a conseqüència de la pèrdua de l'imperi colonial espanyol que va portar, entre d'altres, l'estroncament del que havia estat el florent comerç transatlàntic, així com la finalització de les activitats comercials, marítimes, industrials, etc., que s'havien muntat al voltant de la navegació a vela i de les que en vivia una munió de gent a bona part dels pobles de tota la costa.

L'alternativa del tèxtil

Un cop estroncat el comerç marítim colonial, la possibilitat de trobar feina per aquestes rodalies va quedar reduïda al mínim. Es va produir un descens

notable de població, que marxava per tractar de guanyar-se la vida en altres llocs més propicis. A més de l'escassetat de la feina, les condicions en què es donava eren dures i difícils, com les que realitzaven els comparets: esforçant-se en els rostos aixaragallats de les vinyes per mirar de treure'n un escàs rendiment. Una de les poques alternatives que encara quedaven, tot i que en situació de decaiguda, era el sector del tèxtil, amb la fabricació de veles i cordam de les barques, com s'havia fet des de sempre, al que s'hi dedicaven els homes, mentre les dones i les criatures feien randes, una altra de les activitats tèxtils vinguda a menys i que havia tingut el seu temps d'esplendor en el segle anterior. El treball tèxtil, com a auxiliar de barques i vaixells, sempre havia estat present a Canet i va representar una mínima supervivència per a unes quantes famílies.

D'altra banda, a meitat del segle XIX i procedents de França, ja s'havien instal·lat a Canet els primers telers circulars de punt de petit diàmetre, les clàssiques i populars «colmenes» per a teixir mitges

i mitjons, que permetien un tipus de treball que es podia considerar a mig camí entre el treball manual i un principi de semiautomatització. Era el començament del procés de la industrialització de la societat canetenca.

La industrialització

Al tombant del segle XIX al XX, van venir aires nous i Canet va entrar de ple en l'era industrial, amb la instal·lació de les que arribarien a ser les tres grans empreses de la indústria local.

El pioner va ser Joan Carbonell Paloma que l'any 1899, juntament amb els seus socis, la família Susanna, inauguraven les noves i grans instal·lacions que havien encarregat a l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch, situades al començament del que seria el passeig de la Misericòrdia, fins llavors zona agrícola dels afores.

No es van quedar enrere les altres dues grans empreses canetenques, així que el 1903 s'inauguraven les noves instal·lacions de «Jover, Serra i Cia», obra de l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner en el mateix passeig de la Misericòrdia. El 1929 es retirava el soci Francisco X. Serra i la nova empresa passava a mans de la família Jover, amb el nom de «Isidre Jover i Cia». El seu apogeu va ser entre 1950 i 1980 amb la marca comercial «Pulligan», com a sinònim de qualitat internacional dels seus articles. A partir d'aleshores va començar el llarg declivi fins la seva definitiva extinció.

La tercera gran empresa de Canet va ser, sens dubte, la comandada per Jaume Romagosa. Havia començat el 1908 de la mà dels socis Bernadell i Romagosa, ocupant les instal·lacions antigues del «Vapor Vell». El 1915 plegava Bernadell i aleshores Jaume Romagosa va associar-se amb els nous socis canetencs, que disposaven de capital procedent de les antigues colònies americanes. La raó social passava a anomenar-se «Jau-me Romagosa St. en Cta» i així es va mantenir fins la seva extinció, a causa del gran incendi de 1973.

Després dels començaments prometedors del segle XX, es van anar introduint en la indústria del punt una quantitat d'arte-

sans que havien après l'ofici dels teixits i de la seva maquinària, i decidien emprendre el nou camí pel seu compte.

No tots ho aconseguirien, però el resultat era que l'any 1925 ja es trobaven registrades a Canet 40 fàbriques. Naturalment, la majoria eren modestes fàbriques artesanals dedicades a la calceteria (fabricació de mitjons, mitges i roba interior), però de les que més endavant en sortirien unes quantes empreses de gran envergadura.

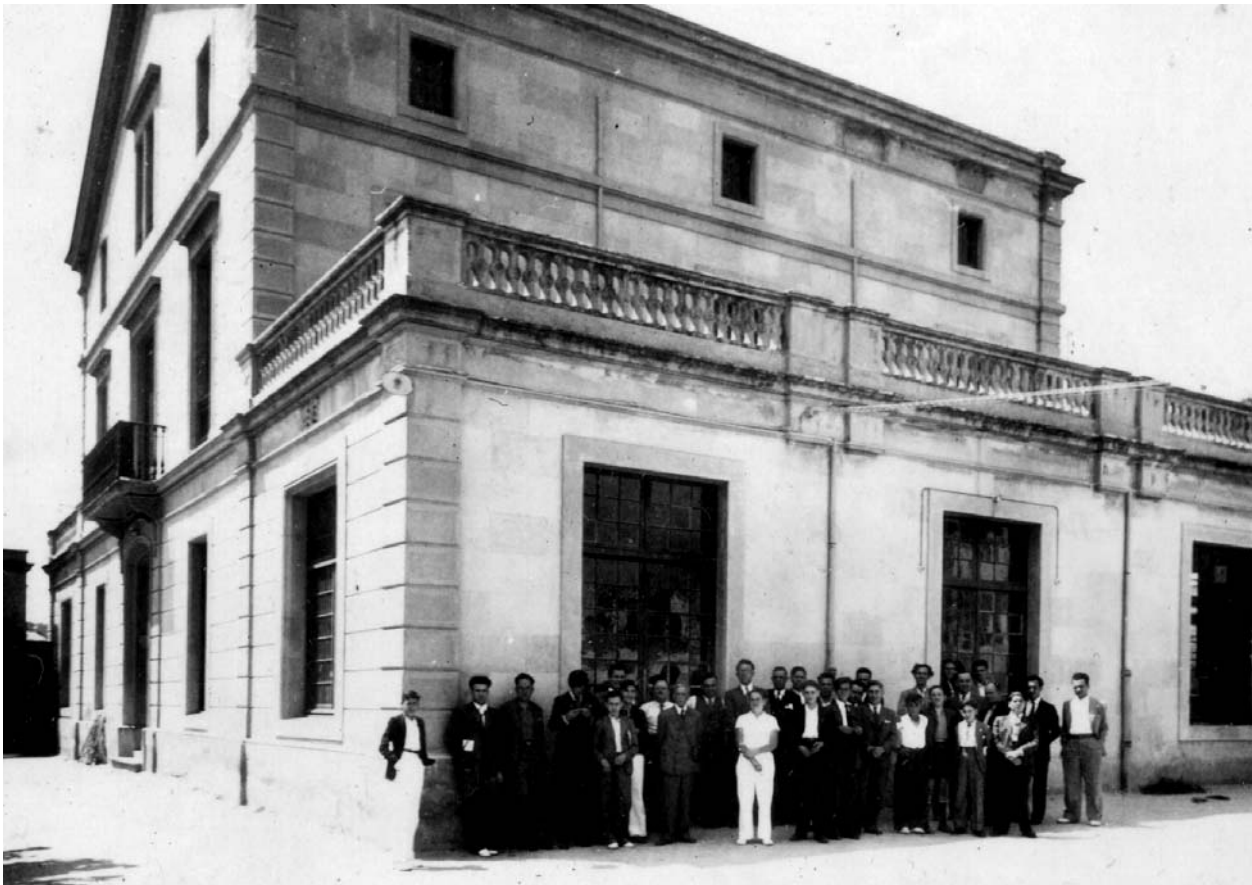
L'Escola de Teixits de Punt

Un fet important que va consolidar l'orientació de la indústria canetenca, va ser la instal·lació el 1922 per part de la Mancomunitat de Catalunya, de l'Escola de Teixits de Punt, dedicada a la formació dels enginyers i operaris de l'especialitat. L'any següent, la imposició de la Dictadura de Primo de Rivera, la va fer tancar perquè respirava aires de llibertat, i per recuperar-la, es va haver d'esperar l'adveniment de la República.

L'Escola va realitzar una gran labor pedagògica i d'ella en sortirien grans idees, algunes de les quals proporcionarien la formació tècnica a moltes generacions d'alumnes, tant de Canet com d'altres

Fàbrica Jaume Romagosa, Staten Cta que havia estat la primera fàbrica canetenca moguda amb força de vapor el 1870. (CEC)

Els alumnes i professors de l'Escola presidits pel seu director Sr. Paul Müller, als anys 30. (Arxiu Escola de Teixits)

països que venien a la localitat a estudiar, gràcies al renom que tenia l'escola.

Una bona idea

Valgui com exemple d'una idea -d'aquelles que se'n diuen Il·luminoses- fruit dels coneixements adquirits a l'Escola de Teixits: el cas del senyor Joan Rovira Fors, que va convertir una petita indústria artesanal en una potent empresa de projecció internacional. El cas era que el senyor Joan Rovira havia realitzat els estudis d'enginyeria a l'Escola de Teixits de Canet. Resulta que en un cobert del pati de casa seva, cap a finals de la dècada dels 50, hi havia muntat una fabriqueta d'artesanía de mitjans, amb uns antics telers d'abans de la guerra, telers circulars de petit diàmetre, els clàssics estàndards, que en aquells anys a Canet se'n trobaven per tot arreu. Com a curiositat direm que l'empresa girava a nom de Pievesto, nom que en principi podia semblar un xic estrany, però que responia explícitament a l'activitat primera de l'empresa, la de fabricar mitjans per vestir el peu amb elegància. Aquest era l'objectiu de la modesta empresa i d'aquí venia el nom, ja que «Pie Vestito» volia significar «Peu Vestit». Amb aquells vells telers estàndards, el senyor Rovira no s'hi feia ni savi ni ric, però amb els coneixements tècnics adquirits a l'Escola de Teixits, més l'experiència de jove fabricant, li van suggerir una idea genial que li feria canviar l'orientació de la llavors petita empresa.

La patent mundial

Comptant amb la seva preparació tècnica i pràctica, el senyor Rovira ideà la modificació d'un sistema de teixit de punt clàssic per aplicar-lo a una peça de roba interior femenina, la braga. El tema era tan enginyós que l'Oficina Internacional de Patents, després de rigorosos estudis, concedí la patent mundial a l'empresa del senyor Rovira. Això volia dir obtenir l'exclusiva de fabricació i venda del producte patentat pràcticament a tot el món. A partir d'aquí, l'empresa va entrar en una nova activitat totalment diferent, nou producte, nova maquinària, nous clients, etc.

El producte

El teixit de la nova braga resolva el problema de fer compatibles les fibres tèxtils sintètiques que s'anaven imposant en el mercat amb la delicadesa de la pell de l'anatomia femenina a la que aquelles noves fibres sintètiques causaven irritacions i coïssors. Estem parlant de començaments dels anys 60, quan començaven a imposar-se les fibres sintètiques de poliamida, polièster, Lycra, etc. Consistia en teixir les peces amb les màquines «cotton», és a dir, les que donaven forma a la peça de roba amb els seus minvats, calats, etc. Es començava la peça teixint amb fibra sintètica i en arribar la màquina a la zona de l'entrecreix entrava en acció l'invent patentat, una guia portafils que teixia cotó sobre la fibra sintètica, el que

A la part superior, edifici de la fàbrica Pievesto SA a la riera del Pinar, 32

tècnicament se'n diu «vanissage», que s'aconsegueix gràcies al moviment automatitzat d'agulles i platines que formen les vagues del punt, és a dir, el ris, quedant la fibra sintètica teixida al costat exterior de la peça, mentre el cotó, fibra noble que protegeix la pell, queda teixida al costat interior; i així la usuària queda protegida de coïssors i irritacions no desitjades. La nova braga va ser registrada amb la marca «Mituka», nom amb el que va ser popularment coneguda.

La producció

Les bragues, com abans dèiem, es teixien amb els telers «cotton», màquines d'una extraordinària llargada, de 20 a 25 metres, i que han d'estar molt ben assentades i alineades amb precisió per treballar en bones condicions.

Les relacions comercials

Pievesto havia registrat la marca comercial «Mituka», fent especial referència a la comoditat del tacte del cotó, totalment compatible amb les noves fibres sintètiques gràcies a l'enginyós sistema del «vanissage» que, un cop conegut i provat per la clientela, es traduí en un èxit de vendes en els principals grans magatzems de les ciutats espanyoles, convertint la marca Mituka en article de gran consum.

La projecció internacional

Com totes les idees brillants, la projecció internacional va venir sola, i grans indústries internacionals del món de la moda van arribar a acords amb Pievesto, amb el pagament dels corresponents *royaltis* per poder fabricar i vendre

Catàleg Mituka que fabricava Pievesto

«Mitukas» en els seus respectius països amb llicència de Pievesto.

Més endavant, la relació internacional que havia començat amb països europeus es va anar estenent, arribant a cobrir molts altres països d'ultramar.

Conclusió

Després van venir canvis d'aires. Les modes són volubles i es van anar imposant noves tendències, nous teixits amb noves qualitats, etc. D'altra banda, el personal es va anar fent gran, tant directius com treballadors de la fàbrica, de manera que el negoci es va anar esllanguint fins arribar a la seva liquidació.

D'aquelles naus industrials que abans estaven plenes de feina, poca cosa en queda. Una nau està abandonada, l'altra va caure ruïnosa i dels protagonistes en queden ben pocs.

El que en tot cas ens queda, és l'exemple de com una petita empresa, sorgida gairebé del no res, pot arribar a assolir un futur millor.